

مردم تا چه حد در تعیین اهداف سند چشم‌انداز دخیل می‌شوند. این نکته پراهمیتی است. آیا ما صرفاً یک توافق نخبگانی آن هم در حدود چهره‌های اثرگذار در حوزه سیاسی را دنبال می‌کنیم؟ یعنی اهداف سند چشم‌انداز باید در این حوزه تعیین شود، یا اینکه فرآیند تدوین سند چشم‌انداز یک فرآیند از پایین به بالاست و خواسته‌های مردم هم در آن تبلور پیدا می‌کند؟ بگذارید با یک مثال این قضیه را روشن کنم. همین حالا در اداره‌ها و سازمان‌های ما تابلویی به دیوارها نصب شده با عنوان برنامه راهبردی. اما واقعیت این است که حتی یک نیروی خدماتی هم باید نقش و جایگاه خود در آن سند راهبردی در آن اداره را ببیند و براساس آن عمل کند. یعنی بگوید من چه کار باید بکنم تا در نهایت اداره ما به این اهداف برسد. به باور من این قضیه در سند چشم‌انداز هم صادق است. درست است که در این سند مشخص شده که هر بخشی از نظام حکمرانی ما چه کاری باید انجام دهد، اما واقعیت این است که این سند چندان توانست با عامه مردم و حتی بسیاری از مسئولان ارتباط برقرار کند. یا شاید بهتر باشد اینطور گفته شود که بسیاری از مردم و حتی مسئولان ما نتوانستند با این سند ارتباط برقرار کنند. به نظر من، یک پایه ناکامی ما در حرکت در مسیر این سند و تحقق اهداف آن همین بود. اتفاقاً به همین خاطر هم بود که نه تنها دولت‌های نهم و دهم بلکه دولت‌های یازدهم و دوازدهم و همه دولت‌های درگیر چندان به این سند پایبندی نشان ندادند. واقعاً کدام یک از دولت‌هایی که بعد از سند چشم‌انداز روی کار آمدند، این سند را مطرح کردند؟ مگر غیر از این است که تنها در انتخابات اخیر ریاست جمهوری و از سوی آقای پزشک‌یان این سند برجسته شد؟ در هیچ یک از ادوار گذشته، عالی‌ترین مقام سیاسی قوه مجریه هم حرفی درباره این سند نمی‌زد. حتی مردم هم درباره آن حرفی نمی‌زدند. به نظر من از همینجا بود که این سند شکست خورد و نتوانست به مسیر خود ادامه دهد.

◀ **گام اول پیش از نوشتن هر سندی** مانند چشم‌انداز، وجود نوعی اجماع میان فرادستان سیاسی است. فکر می‌کنید به این مسأله متوجه می‌شود؟
هر دو مهم است، یعنی هم توافق و اجماع فرادستان هم توجه مردم. در حقیقت اگر قرار باشد سند چشم‌انداز بعدی سند موفق باشد لازم است چند

به گفت‌وگو گذاشته شود و مردم درباره آن بحث کنند. حتی شاید لازم باشد آن را به فرزندوم هم گذاشت و این امری است که در قانون اساسی ما هم پیش‌بینی شده است. یعنی در این فرزندوم مشخص شود که ما دقیقاً به دنبال کدام نسخه از این سندی که تنظیم کردیم باید برویم و براساس رأی مردم کدام نسخه را باید کنار بگذاریم. نکته سوم اینکه در تدوین هر سند بالادستی مانند سند چشم‌انداز، باید مصادیق و پیوست‌های آن کاملاً روشن باشد. یعنی اگر گفته شد که می‌خواهیم در فلان حوزه در منطقه اول شویم، باید مردم به طور مشخص بدانند که در این مسیر قرار است رشد اقتصادی سالانه ما چقدر باشد و برای رسیدن به این رشد اقتصادی چه کارهایی باید انجام شود. در این صورت ما سنجه‌هایی در اختیار داریم و مردم هم در اختیار دارند که بدانند کدام دولت یا نهاد در این مسیر حرکت می‌کند و کدام دولت و نهاد در چنین مسیری نیست. به این ترتیب مردم هم خواهند دانست که اگر به فلان دولت رأی بدهیم ما را به آن مقصد می‌رساند و نباید به فلان دولت رأی بدهیم، چون ما را از مقصد و هدفی که در سند بالادستی ما تعیین شده، دور می‌کند. بنابراین، اگر بخواهم حرف‌های خود را در یک جمله خلاصه کنم، علت اینکه ما در عمل یا رسیدن به سند چشم‌انداز موفق نبودیم و عملاً با شکست مواجه شدیم، مشکل این بود که همه آنچه در اینجا گفته شد، نداشتیم. برای این سند سنجه تعیین نشده بود و مشارکت مردم را هم نداشت. ♦

کار انجام شود؛ اول اینکه مشارکت همه نخبگان سیاسی از همه گروه‌هایی که مردم را نمایندگی می‌کنند، جلب شود. امروز در فضای مجازی می‌بینیم مردم در برخی موارد جلوتر از دولت‌ها و مسئولان حرکت می‌کنند. امروز حتی یک کودک ۱۲ ساله به گونه‌ای گفت‌وگو می‌کند که سخنان او در فضای مجازی همه‌گیر می‌شود. به همین دلیل است که معتقدم وقتی می‌خواهیم درباره هوش مصنوعی و مسائل مرتبط با آن، سند چشم‌انداز یا سند بالادستی تدوین کنیم، نباید به گونه‌ای باشد که فقط جمع نخبگان سیاسی در تدوین آن فعال باشند و نظرو دیدگاه مردم در آن دخالت داده نشود. بلکه باید همه گروه‌های اجتماعی و قومی به نحوی در فرآیند تدوین آن مشارکت داشته باشند. نکته دوم اینکه باید این موضوع با عامه مردم

نه تنها دولت‌های نهم و دهم بلکه دولت‌های یازدهم و دوازدهم و همه دولت‌های درگیر چندان به این سند پایبندی نشان ندادند. واقعاً کدام یک از دولت‌هایی که بعد از سند چشم‌انداز روی کار آمدند، این سند را مطرح کردند؟ مگر غیر از این است که تنها در انتخابات اخیر ریاست جمهوری و از سوی آقای پزشک‌یان این سند برجسته شد؟